

"תורתך שעשועי"

יו"ל ע"י בית מדרש לבעלי בתים ולגמלאים - גני הדר פתח תקוה

ראש הכולל - הרב זכריה אינגבר. עורך הגיליון - הרב שמואל אינגבר.

ענין א' - "והשעיר... יעמד חי לפני ה'" (ויקרא ט"ז, י')
(למשמעותם של שני השעירים)

שני השעירים של יום כיפור מבטאים שני דרכי התנהגות של האדם

'הרש"ר הירש' (בפירושו לפרשת 'אחרי מות') אומר, שבתוך פעולות עבודות הקודש של יום כיפור בולטת פרשת - 'שני השעירים'. לוקחים שני שעירים שווים במראם, בקומתם, שווים בקנייתם (יומא ס"ב), וקלפי עומד בפניהם עם שני גורלות עשויים מחומר אחד ושווים בגודלם. על האחד כתוב - לה' ועל השני - לעזאזל. המיועד לה' מוקרב מיידית, ודמו משמש לכפרה. והמיועד לעזאזל יועמד חי זקוף ללא פגע, ורק לאחר כל שלבי הכפרה, איש עתי מוליכו למעלה ההרים במדבר, ונדחף לאחוריו מבלי ראותו את התהום ומת.

ולדעתו, שתי הדרכים הללו פתוחות לפני כל אחד: **א. הדרך לה'** מתחילה בהקרבה עצמית (שחיטה), בוותר על כל ישותו ובמסירת כל טיפת דם למענו יתברך, היא נראית כמיתה וכאבדון, אך אין היא אלא התחלה לחיים נצחיים. **ב. הדרך לעזאזל** מתחילה בשמירת העצמאות, בקיום הבהמתיות, בשלילה נוקשה של כל הקרבה והתמסרות (עומד זקוף ושלם בזמן שחברו נשחט), בדאגה למנוע אבדן ומוות. היא נראית דרך פיקחית, אך אינה אלא טירוף הדעת. נראית כדרך החיים, אך אינה אלא מסלול למוות עלוב. נראית כמוליכה לחירות, חדווה, אושר ותענוגות, אך מוליכה מן המקדש אל עבר מדבר ושממה. אלה הן הדרכים הנתונים לכולנו לבחירה חופשית.

בניסיון של אליהו הנביא בהר הכרמל שני הפרים מקדשים שם שמים

לאחר שאליהו הנביא מתגלה אל אחאב, הוא מקבץ את כל העם, ועושה לפנייהם מעשה בכדי להוכיח מי הוא האלקים האמיתי. וכך מובא בספר 'מלכים א'' (י"ח, כ"ג - ל"ט) שהביאו להם שני פרים, ונביאי הבעל בחרו את האחד ואליהו הנביא את השני, והם ניתחו את הפרים ושמו אותם כל אחד על המזבח שבנו, והאש ירדה רק על המזבח של אליהו וכך הגיעו העם למסקנה שה' הוא האלוקים.

וב'מדרש רבה' (במדבר פרשה כג פסקה ט) : "אמר להם הקב"ה למדו מפרו של אליהו, שבשעה שאמר אליהו לעובדי הבעל (מ"א יח) בחרו לכם הפר האחד ועשו ראשונה כי אתם הרבים, נתקבצו ת"נ (= 450) נביאי הבעל... ולא יכלו לזוז את רגליו מן הארץ. ראה מה כתיב שם (שם) ויתנו לנו שנים פרים ויבחרו להם הפר האחד וינתחוהו וישימו על העצים, ואש לא ישימו. ואני אעשה את הפר האחד ואנתחוהו ואש לא אשים. מה עשה אליהו, אמר להם - בחרו שני פרים תאומים מאם אחת, הגדלים על מרעה אחד, והטילו עליהם **גורלות אחד לשם ואחד לשם הבעל**. ובחרו להם הפר האחד, ופרו של אליהו מיד נמשך אחריו (אחרי אליהו), והפר שעלה לשם הבעל נתקבצו כל נביאי הבעל ונביאי האשרה ולא יכלו לזוז את רגלו, עד שפתח אליהו ואמר לו - לך עמהם. השיב הפר ואמר לו לעיני כל העם - אני וחברי יצאנו מבטן אחת מפרה אחת וגדלנו במרעה אחד, והוא עלה בחלקו של מקום ושמו של הקב"ה מתקדש עליו, ואני עליתי בחלק הבעל להכעיס את בוראי. אמר לו אליהו - פר אל תירא, לך עמהם, ואל ימצאו עליה, **שכשם ששמו של הקב"ה מתקדש על אותו שעמי, כך מתקדש עליך**. אמר לו - וכך אתה מיעצני, שבועה איני זז מכאן עד שתמסרני בידם, שנאי (שם) ויקחו את הפר אשר נתן להם, ומי נתן להם אליהו... אמר הקב"ה למדו מפרו של אליהו... ואל תפנו אל האלילים להסתכל בס".

שאלות :

א. מדוע נאמר בתורה על השעיר לעזאזל - 'יעמד' ולא - 'יעמוד'?! ומדוע התורה משתמשת בפועל שמבטא עמידה, הרי התורה לא באה להדגיש שהוא צריך לעמוד, אלא שהוא בינתיים נשאר חי או נותר חי?

ב. מדוע אצל הפר שבימי אליהו מובא במדרש שהוא לא היה מוכן ליקרב לע"ז, אלא רצה גם ליקרב לשם ה', ואילו לגבי השעיר של יוה"כ לא מובא שרצה גם כן ליקרב לשם ה', ומשמע שבחר להישאר בינתיים בחיים, למרות שאח"כ ישלחו אותו לעזאזל.

ובתורה מובאר שהוא נושא את עוונותיהם של ישראל אל ארץ גזרה, אך **ב'פרקי דרבי אליעזר'** (פרק מה) מובא שהשעיר השני ניתן כשוחד לס"מ : "אמר סמאל לפני הב"ה - רבון כל העולמים על כל אומות העולם נתת לי רשות ועל ישראל אין אתה נותן לי. אמר לו - הרי יש לך רשות עליהם ביום הכפורים אם יש להם חטא, ואם לאו אין לך רשות עליהם, לפיכך **נותנין לו שוחד ביוה"כ** שלא לבטל את ישראל שלא יקריבו את קרבנם, שנאמר גורל אחד לה' וגורל אחד לעזאזל, גורלו של הב"ה לקרבן עולה וגורלו של עזאזל שעיר חטאת וכל עונותיהם של ישראל עליו שני ונשא השעיר עליו את כל עונותם אל ארץ גזירה". ולמרות שהוא ניתן לס"מ, נראה שהוא לא התנגד לכך.

רעיון מרכזי - גם השעיר השני של יום הכיפורים רצה ליקרב לשם ה'

ונראה לומר שניתן לתרץ קושיה אחת בחבירתה. ונאמר שגם השעיר של יום הכיפורים, רצה להישחט לשם ה', ואדרבה רצה ללכת אל הכהן שישחט אותו לשם ה', ולכן היה צריך להעמיד אותו, ולכן נאמר - 'יעמד' כי הוא רצה ללכת אל הכהן שישחט אותו לשם ה', והכהנים נצטוו להעמיד אותו במקומו. וכיצד שכנעו אותו שישכים להישלח לעזאזל? יתכן שאמרו לו כפי שאמר אליהו לפר. שבזה ישלחו אותו לעזאזל, הוא גם כן יעשה בזה קידוש ה' על פי ההסברים דלעיל : על פי התורה הוא נושא את עוונות ישראל לארץ גזרה. על פי המדרש הוא עוזר לישראל ע"י שהס"מ לא יפריע להם בעבודת יום הכיפורים. על פי דברי הרש"ר הירש כדי ללמד את העם מה בין השעיר שנשחט לשם ה', לבין השעיר שנשלח לעזאזל, ומתוך התבוננות במה שקרה לו, שאמנם בתחילה הוא נשאר חי, אך בסופו נשלח לאבדון, ידעו העם, כיצד לבחור בדרך ההקרבה לה'.

שלוש דרכים שגם בהם ניתן למלא את רצון ה'

הבאנו שני מקרים בהם נבחרו שני בעלי חיים, והאחד נקרב לה' והשני יועד לעזאזל כמו ביום כיפור או לבעל כמו במקרה של אליהו הנביא. אך ישנו גם מקרה שלישי, וכתבנו עליו בפרשת 'מצורע' שהנטהר מהצרעת לוקח שני צפרים, וגם שם אומרים שהיו שווים בכל,

ואת האחת שוחטים ואת השניה טובלים בדם הצפור השחטה, ומשלחים אותה על פני השדה. וכתבנו שם, על **דרך הדרש**, שיש לשאול, מדוע דווקא היא נשארה בחיים והשנייה נשחטה, ולא ההיפך? אלא, שבזה שטובלים אותה בדם השחטה, בא ללמד שבעצם שניהם ממלאים את אותו התפקיד בכפרת המצורע. וכמו שהשחטה מלמדת שאסור לדבר דברים רעים אלא טובים, כך הצפור חיה מלמדת שיש לדבר דברים טובים, שהם תורה ותפילה וכדומה ולא דיבורים רעים. ולצפור החיה אין עדיפות על השחטה, ושניהם ממלאים באותה מידה את רצון ה'.

נוכל לסכם את שלושת המקרים ולומר, שהתורה באה ללמדנו: **א. מהשעיר הנשלח לעזאזל ביום הכיפורים** אנו לומדים, שגם אם השעיר השני לא זוכה ליקרב בבית המקדש, בכל אופן הוא ממלא שליחות חשובה למען עם ישראל, לפי האפשרויות השונות שהעליו לעיל. **ב. מהפר של אליהו** שנמסר לעובדי הבעל אנו למדים, שניתן לקדש שם שמים, גם אם הוא לא נקרב ישירות לה' כמו הפר של אליהו, אלא מעלים אותו ליקרב לבעל, והאש שלא יורדת עליו, מוכיחה שבבעל אין כלום, וגם הוא מחזק את ההוכחה שה' הוא האלוהים. **ג. מהציפור החיה הנשלחת על פני השדה** אנו למדים, שניתן לקדש את שם השם, לא רק בדרך של **למות על קידוש השם**, אלא גם ע"י לחיות על קידוש השם, שמדברים דברים טובים, מפיצים תורה ותפילה ודברי קדושה בין האנשים.

בכל אופן השעיר לה' היא הדרך העדיפה

ולמרות שראינו שכולם ממלאים בסוף תפקיד חשוב בתוכנית האלוהית, אך בכל אופן, הדרך של השעיר לה' היא הדרך העדיפה. שהרי, היה ענין חשוב שדווקא ביד ימין יעלה הגורל שעליו כתוב - **'לשם'**, וכמו שמובא במס' **'יומא'** (ל"ט ע"א): "תנו רבנן ארבעים שנה ששמש שמעון הצדיק היה גורל עולה בימין פעמים עולה בימין פעמים עולה בשמאל", ומכאן שהדרך הזו היא עדיפה.

"כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא ברא אלא לכבודו" (אבות פ"ו מ"א) - התנא של המשנה לומד זאת מהפסוק: "כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו" (ישעיה מ"ג). ומובא בשם **'הישמח משה'** ששואל, הלא ישנם הרבה רשעים בעולם, ואין כבוד שמים מתרבה על ידם אלא ההיפך, אז איך מתקיים בהם, שהכל נברא לכבודו? **ומתוך**, שלגבי הרשעים מתקדש שמו של הקב"ה כאשר הוא נפרע מהם. ועל פי זה מסביר את הפסוק: "כל פעל ה' למענהו וגם רשע ליום רעה" (משלי ט', ד'), שכל פועל ה' הוא למענהו להרבות כבוד שמים, וגם רשע מגדיל כבוד שמים ביום רעה, כאשר הוא מקבל את עונשו. ויוצא **שהצדיק** מקדש שם שמים **בחייו**, ואילו **הרשע** מבזבז את חייו, ויקדש שם שמים **במותו**.

ועל פי זה מבואר מה שנאמר: "ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב ואת הרע" (דברים ל', ט"ו) כלומר, שה' אומר שישנם שני דרכים לקדש את שם ה', או לבחור דרך הצדיקים שמקדשים שם שמים **בחייו**, או הדרך של הרשעים שמקדשים שם שמים כאשר ה' מביא עליהם עונש **מיתה**. וה' ממליץ לנו: "ובחרת בחיים", כלומר שבוודאי שזו הדרך העדיפה. וזה מה שאנו לומדים משני השעירים, שהדרך העדיפה להיות בבחינת השעיר לה', שזו הדרך שבה האדם מקדש שם שמים ע"י שמתקרב לה' ע"י קיום תורה ומצוות, ולא להיות בגדר של השעיר לעזאזל שמקדש שם שמים במותו כאשר זורקים אותו מעבר לצוק.

ענין ב' - "כי עמך הסליחה למען תורא" (תהלים, ק"ל, ד')

שאלה - בפסוק נאמר שאנו מבקשים מה' שישלח לנו על עוונותינו בכדי שתהיה לנו יראת שמים ממנו. ונשאלת השאלה, שלכאורה, התוצאה תהיה הפוכה, אם ה' מעניש אז זה יכול לגרום ליראת שמים, אך אם ה' סולח ואינו מעניש זה מוריד את יראת השמים שלנו. ניתנו מספר הסברים לענין זה:

- א. 'רש"י'** מתמקד במילה - **'עמך'**, ואומר שהסליחה היא רק **עמך**, ולא נתת רשות **לשליח** לסלוח, כמו שנאמר לגבי שליח - **'כי לא ישא לפשעכם'** (שמות כג), וזאת - **'למען תורא'**, כי אם היתה אפשרות לשליח לסלוח, הרי שהאדם היה יכול לסמוך על סליחתו, אך היות ואפשרות הסליחה היא רק אצל ה', לכן זה מביא ליראה מה'.
- ב. 'אבן עזרא'** מסביר, שאם ה' יסלח לחוטא, אז ישמעו חוטאים נוספים וישוּבו בתשובה, בידיעה שה' יסלח גם להם. אך אם ה' לא יסלח לו, אז החוטאים האחרים לא ייראו מפני ה', וימשיכו לעשות ככל אוות נפשם, כי ממילא לא יסלח להם.
- ג. גם 'מלבי"ם'** מתמקד במילה - **'עמך'** ומסביר, שיש הבדל בין בשר ודם הסולח ומוחל למי שחטא כנגדו, שיעשה זאת מצד ענין שמצא בחוטא, ע"י שהחוטא התחרט ובקש סליחה, או ע"י שריחם עליו, או ע"י שמצא חן בעיניו, וא"כ סבת הסליחה לא נמצא עם הסולח, אלא רק עם מי שסולחים לו. מה שאין כן אם - **'עמך הסליחה'**, כלומר שסיבת הסליחה נמצאת בה', כי אם ה' לא יסלח לברואיו העולם לא יוכל להתקיים, ורק ה' יכול לסלוח בצורה כזו שהוא מעביר את מציאות החטא מן העולם, כאילו לא נעשה. וכאשר, האנשים יראו שה' סולח ומוחק לגמרי את העוון מהמציאות, אז יגיעו ליראת הרוממות מגדולתו.

רעיון מרכזי - נראה להסביר זאת על פי משל. משל לאדם שחייב למישהו כסף והוא אינו מוחל על החוב ומכריח אותו לשלם. אמנם הוא נאלץ לשלם והדבר מכביד עליו וגורם לו קשיים, אך מצד שני יש לו שמחה שנפטרו מחובו, ועכשיו אינו חייב לו שום דבר. אך אם אותו בעל החוב מוחל על החוב, אמנם מצד אחד הוא מרגיש הקלה בזה שלא צריך להחזיר את החוב, ומציל אותו ממצוקתו הכלכלית, אך מצד שני הוא מרגיש כל הזמן שהוא חייב לו תודה, וכמו מובן מהביטוי - **'אסיר תודה'** שמקבל הטובה היא כאילו **האסיר** של נותן הטובה, וזה מביא אותו ליראת כבוד ממנו, על כך שמחל לו על החוב.

וכך בכל עונש שאדם מקבל מה' על חטאיו, למרות הקושי שבעונש, הוא שמח שפרע את חובו ואינו חייב דבר, וזה מקביל לראש השנה שבו האדם נידון על חטאיו. אך דווקא **ביום הכיפורים** שאז ה' **סולח** לנו, ומוותר לנו על העונש, זה גורם לנו ליראת כבוד ממנו, כי אנו מרגישים שאנו נשארו בעלי חוב כלפיו. **ועוד**, שאנו במצב של יראה שמא נחטא שוב, וזה גורם לנו בושה שאנו חוטאים לאחר שה' סלח לנו. **ועוד**, שאנו ביראה שאם נחטא שוב, ה' כבר לא יסלח לנו, ואולי אף יענישנו במידה רבה יותר. ולכן אנו מבקשים מה' שלא יעניש אותנו אלא יסלח לנו, כי אז נגיע לדרגת יראה ממנו: "כי עמך הסליחה למען תורא".

הגיליונות של כל השנה כולה וכן הלימוד של כל השנה כולה מוקדשים לע"נ אחד מחשובי לומדי הכולל 'תורתך שעשועי' ר' משה חיים בן שרגא פייבל הלוי שורץ ז"ל שנלב"ע.

לע"נ ר' אברהם הכהן בן חנום ז"ל מלומדי הכולל 'תורתך שעשועי' שנלב"ע

הקיעורים מתקיימים בבית הכנסת חניכי הישיבות - רח' מנחת שלמה 3 גני הדך פתח תקוה

שעה 11.15 - שיעור בגמרא מסכת שבת. שעה 12:00 - שיעור באור החיים הקדוש.

ביום ה' שיעור בפרשת השבוע (שיעור זה מתפרסם בסוף השבוע בבתי הכנסת בעלון של בית המדרש)

לפרטים נא לפנות בטלפון - 0548448692. לתגובות הערות והארות ולקבלת הגיליון צמייל, גם במהדורה מורחבת,

נא לפנות לכתובת - Ingber@bezeqint.net